

Iz knjige sirot.

Josip Vandot.

VI.

rdο je pogledal gospodar Andrejca, ko je prignal nekoliko prezgodaj živino domov. Na pragu je stal, in oči so mu bile tako čudne. Plašno ga je pogledal pastirček in je spoznal, da je gospodar že zopet pijan, kar se je dogodilo v zadnjem času že velikokrat. Tiho je spravil Andrejec živino v hlev in je hotel potem stopiti v hišo, da vidi Jozovega Grego. A že na pragu ga dobi gospodar.

„Kdo ti je pa rekel prignati živino tako zgodaj domov?“ je zarohnel Črne nad njim.

„Mislil sem . . . mislil sem,“ je jecjal preplašeni pastirček in se ni upal pogledati gospodarju v obraz.

„Ti bom že pokazal misliti!“ se je zadrł gospodar in udaril dečka po licu. Stisnil je Andrejec roko na goreče lice in ni zajokal. K zidu se je prislonil in ni rekel nobene. Še dvakrat ali trikrat se ga je dotaknila gospodarjeva težka roka. A ubogi pastirček ni jeknil niti enkrat. Naslanjal se je na zid in si zastiral z rokami goreča lica. A ni jokal. Le telo se mu je treslo; ali od bolesi ali od žalosti — kdo ve?

Gospodar je odšel, mrmrajoč nekaj nerazločnega. Mimo vogala je zavil naravnost v gostilno. Nekaj časa je še slonel Andrejec tiho ob zidu, potem pa je pogledal okrog sebe. Nikogar ni bilo blizu, in mrak se je storil popolnoma. Naravnost v vežno izbico je šel Andrejec, tja, kjer je stanoval Jozov Grega. Za peč se je usedel in se podprl s komolcem ob mrzli zid. Črna tema je bila v izbici, a Andrejca ni bilo strah.

Tako ga je našel Jozov Grega, ko je prišel črez uro v izbico, da poišče svojo pipo. Toliko novega bi vedel povedati tam v veliki izbi, pa brez pipe se pripoveduje težko. Prižgal je svečo in zagledal takrat Andrejca pri peči.

„Kaj pa ti delaš tu, raca na vodi?“ se je začudil. „Pa te iščejo vsi okrog in večerja te čaka na mizi.“

A Andrejec-trmoglavec ni odgovoril. Še niže je sklonil svojo glavo in niti pogledal ni strica Grego. Stari pastir je že našel svojo pipo in je stopil z gorečo svečo tik pred molčečega dečka. Roko mu je položil na glavo in ga stresel nalahko.

„Ali čuješ, Andrejec?“ ga je nagovarjal. A mladi pastirček se ni ganil. Saj mu je bilo tako hudo v srcu, da je le še komaj, komaj zadrževal jok. — Z glavo je pomajal Jozov Grega in odšel iz izbice. Kmalu nato pa se je povrnil z gospodinjo.

„Glej, no — kaj se kujaš, Andrejec!“ je rekla gospodinja. „Pojdi k večerji! Nič se ne žalosti zaradi tega, kar ti je storil gospodar. Jutri mu bo pa žal . . . Kar k večerji pojdi, Andrejec, pa bo dobro!“

A Andrejec-trmoglavc se ni ganil. Le tupatam se je stresel, kakor bi zadrževal jok, ki je hotel na vsak način na dan. Ni dvignil oči in tudi izpregovoril ni. Pa se je obrnil Jozov Grega h gospodinji in ji rekel:

„Veš kaj, Nana — kar sem prinesi večerjo, bo pa enkrat pri meni jedel.“

Upihnil je Grega svečo in prižgal petrolejko na mizi. Luč je obsvetila prijazno izbico, katere stene so bile polne čednih podobic. A okvirji vseh podobic so bili lepo okrašeni z velikimi, belimi planinskimi rožami. Postelj je stala tam ob steni in je bila pogrnjena z belo rjuho. Nizka omara, mizica in dva stola — vse to je bilo borno pohištvo Jozovega Grega, planinskega pastirja.

Gospodinja je prinesla skledo in jo postavila na mizo. Njenega krila pa se je držal mali Jožek-poniglavček, gospodarjev petletni sinček. Čudno je gledal Andrejca, in nikakor mu ni hotelo v glavo, zakaj Andrejca danes ni bilo k večerji v veliko izbo.

Gospodinja se je obrnila k Andrejcu, ki je še vedno tiščal glavo na prsa in imel klobuček potisnjen globoko na oči.

„Nikar se ne kujaj, Andrejec,“ je rekla. „Kar k mizi sedi pa zajmi!“

Andrejec pa ni črhnil besedice. Nevoljna se je obrnila gospodinja od njega in odšla iz izbice. Za njo pa je hitel Jožek-poniglavček in tam na pragu se je prijel spet maminega krila. Še enkrat je pogledal začudeno Andrejca, potem pa je mama zaprla vrata.

Ko sta bila sama, je stopil stari Grega k pastirčku.

„Eh, ne bodi tak! Kar zasmeji se, pa bo vse dobro. Kaj bi se kisal?“

Zdaj šele je dvignil Andrejec glavo. Popravil si je klobuk in pogledal na Grego.

„Meni je hudo, stric Grega,“ je rekel. „Strani pojdem . . .“

„Strani misliš?“ se je začudil stari pastir. „Ne bodi neumen! Kam pa hočeš zdaj na zimo?“

„Kamorkoli,“ je odvrnil Andrejec, in potem sta molčala oba.

„Potrpi še črez zimo,“ se je oglasil naposled Grega. „Spomladi pa te vzamem s sabo na planino.“

„Oj, težko bo, stric Grega, težko!“ je vzdihnil Andrejec. „Gospodar me tepe pogosto . . . Pa da me je pretepel ravno danes, ko je odšla Nežica!“

Hudo je bilo pastirčku. Porosile so se mu oči. Šel je k mizi, sedel na stol in podprl glavo z roko. Nežica, da, Nežica je zdaj srečna. V daljnem mestu je zdaj kraj gospe, in njene oči se čudijo veliki krasoti. Njeno zlato srce pa je tako srečno! . . . A on je sam in zapuščen pri trdem gospodarju in drugemu nima kakor žalost, veliko žalost.

Staremu pastirju pa se je smilil deček; saj ga je imel rad. Sirota je in nima nikogar, ki bi se potegnil zanj. A če nima nikogar, pa še vedno živi stari Grega, ki hoče siroto varovati in skrbeti zanj. Dobro pozna Andrejca. Nekoliko trmoglav je, a ima srce zlato in dobro. Nikoli ne bo pustil stari Grega, da bi hudo delali z dečkom in mu kvarili tisto dobro srce. Ne, nikoli, pa četudi je samo planinski pastir! . . .

Poleg dečka sede stari Grega. Dolgo mu prigovarja, dokler ga ne potolaži popolnoma. Potem pa zajame Andrejec z žlico iz skleda; a veliko ne more jesti, ker mu je še vedno hudo v srcu. Nato pa pričneta govoriti. Pravi dečku stari Grega o planinah, o lepem pastirskem življenju tam gori. Zvesto ga posluša Andrejec in tako pozabi na svoje gorje.

„Z Vami pojdem, stric, z Vami, ko pride pomlad,“ dé Andrejec, ko umolkne Grega, da si prižge svojo pipo. Stari pastir puhne dim pred se in odgovori:

„Pojdeš, Andrejec, pojdeš. Bom že jaz govoril z županom, in naredili bomo tako, da pojdeš.“

Vesel je bil tega Andrejec. Izpolnile se mu bodo edine želje, ki jih je imel na svetu — na planino pojde. Lepo bo tam življenje in veselo. V solnčnih dnevih bo hodil prost in svoboden po prosti planini za živino. Na skali bo sedel in prepeval, da se bo razlegalo daleč na bele snežnike. Zvečer pa bodo sedeli tam pred kočo. Kuhal bo v velikem loncu stric Grega večerjo. Pripovedoval bo to in ono, in smejali se bodo veselo. Nad njimi pa bodo gorele tako blizu zvezde in mesec bo svetil... Tuintam pa bo šel ob nedeljah zjutraj na vse zgodaj v dolino. Na okno sestrice Nežice bo potrkal. Odprlo se bo okno, in ponudil bo sestrici velik šopek najlepših planinskih rož. In Nežica bo vesela.

Mislil je tako Andrejec, ko je poslušal starega Grego. Bil je spet vesel in je pozabil že popolnoma na trdo roko gospodarja Črneti. O Nežici je pripovedoval stricu Gregi — kako je postala gosposka in kako je odšla v daljno mesto v velike šole. Pa tudi o gospe je pravil in o njeni veliki dobroti.

Čudil se je stari Grega in krepko vlekel iz svoje pipe. „Raca na vodi!“ je dejal. „To pa je res lepo! Vidiš, Andrejec, da Bog ne zapusti sirot. V zlati knjigi so zapisane sirote v nebesih, in tiste knjige so vedno cdprte, da vedo angeli, komu naj posebno trosijo dobrote z nebes.“

„Pa imajo res zlate knjige v nebesih?“ se je začudil Andrejec. „In sirote so zapisane tam?“

„Res, pravzares,“ je odgovoril Grega. In ker je rekel to stari pastir, mu je deček verjel. Še dolgo sta govorila pastirja, in ko je bilo že pozno, sta se ločila. Andrejec je šel na podstrešje in molil k svojemu angelu, naj ga zapiše v tisto zlato knjigo, če ni že zapisan v nji. Potem pa je mislil na Nežico. Bog ve, kako ji je danes v daljnem mestu? Morda misli na bratca, kakor misli on nanjo. Morda pa sanja zlate sanje o domačih gorah in o domačih logih.

Zaspal je Andrejec. Prišle so k njemu sanje, nevidno in nalahko, in ubogi pastirček se jih je razveselil... Glej, izpolnile so se mu srčne želje: na planini je zdaj in pase bele ovce. Za njimi hodi daleč, daleč naokrog do belih skal. Tam pa stopi na višino in zavriska, da hiti njegov glas globoko v dolino. A hipoma zraste iz tal starček z dolgo, sivo brado in mu pomigne, naj gre za njim. In Andrejca vleče neka skrivna moč in molče stopa za starčkom. Prideta v prostran gaj in stopita v srebrni gradič, ki

stoji sredi gaja. V svetlo dvorano prideta in se usedeta za zlato mizo. Na mizi pa leži velika knjiga, ki se sveti, kakor bi bila vezana v same solnčne žarke. Starček jo odpre in pokaže pastirčku molče z roko, naj stopi bliže. In Andrejec pogleda v knjigo in vidi zapisano tam svojo sestrico Nežico. Toda starček vzame z mize oglje in prečrta tisto ime.

„Zakaj si izbrisal našo Nežico iz zlate knjige?“ ga vpraša Andrejec.

„Zato, ker ni več sirota,“ odgovori starček. „Dobila je na zemlji drugo mamico. V tej knjigi pa so zapisane samo sirote.“

„Ali je moje ime tudi notri?“

„Ne. Toda zdaj ga hočem zapisati. Molil si k svojemu angelu, naj te zapiše v zlato knjigo. Angel pa je stopil k meni in mi naročil, naj te zapišem vanjo. Glej ...“

In starček vzame zlato pero in z velikimi črkami napiše Andrejevo ime na belo stran. Črke se zaleskečejo, kot bi bile pisane s samimi solnčnimi žarki. Andrejcu se kar sveti pred očmi, da skoro ne more več gledati v zlato knjigo. A starček jo zapre in vstane. Andrejca prime za roko in ga pelje iz zlate dvorane in potem iz srebrnega gradiča. Skozi gaj ga popelje nazaj na višino in izgine kar naenkrat. Andrejec pa stoji sam na skali in ne vidi skoro ničesar okrog sebe. Tako mu je omamila oči zlata knjiga...

Sanjal je tako Andrejec tam na podstrešju. Drugi dan pa je premišljeval vedno in vedno, kaj pomenijo te sanje. Zvečer pa je smuknil v izbico k staremu Gregi in mu je razložil svoje sanje.

„Ej, ali ti nisem pravil?“ je dejal Grega. „Lepe sanje so to in pomenijo tudi nekaj lepega. Le nič se ne boj, Andrejec! Zima bo kmalu v kraju in potem ... potem ...“

A ni izpregovoril Grega do konca. Takrat so se odprla vrata in gospodar je stopil noter in se je spotaknil. Nesrečni Črne je bil namreč zopet pijan.

„A, tukaj tičiš, ti ptiček,“ se je posmejal Andrejcu. „Jaz pa naj nastiljam živini. Seveda, jaz ... jaz — pastir naj pa polega za pečjo ...“

„Oj, stric, saj sem že nastlal,“ se oglasi Andrejec. „Kar pojdite gledat!“

„Kaj, jaz naj grem gledat?“ se zadere gospodar. „Oj, ti seme malopridno!“

Dvigne roko, da udari Andrejca, a Grega mu jo prestriže. Deček pa porabi ugodno priliko, da se zmuzne skozi vrata in zbeži na podstrešje. Grega in gospodar pa sta se prepirala še dolgo v izbici. Branil je stari pastir ubogega dečka, a gospodar se je razvnel raditega. Šele gospodinja, ki je prihitela preplašena iz kuhinje, ju je pomirila.

Andrejec pa je ležal v tem času na postelji. Skrival je obraz v blazini, a ni jokal. Saj Andrejec-trmoglavec ni jokal nikoli, pa če mu je bilo v srcu še tako hudo! Dolgo, dolgo je bdel z zaprtimi očmi in mislil žalostne misli. Naposled pa je le prišlo spanje in s spanjem vred lepe in prijetne sanje...

(Dalje prih.)

